

UNIwersYTET WARSZAWSKI
SPRAWOZDANIE Z OCENY WŁASNEJ 2014
DOŚWIADCZENIA JEDNOSTEK W UZNAWANIU EFEKTÓW UCZENIA SIĘ
OŚIĄGNIĘTYCH POZA EDUKACJĄ FORMALNĄ

1. Informacje wstępne

Zgodnie z harmonogramem tematycznym, przyjętym 13 listopada 2012 przez Uczelniany Zespół Zapewnienia Jakości Kształcenia (dalej: UZZJK) na kadencję 2012-2016¹, przedmiotem sprawozdania z oceny własnej 2014 były doświadczenia jednostek w uznawaniu efektów uczenia się osiągniętych poza edukacją formalną.

Tworząc formularz sprawozdania, UZZJK uwzględnił zarówno dane statystyczne i prognozy dotyczące istotnych dla uczelni następstw niżu demograficznego, jak i zapisy projektu Ustawy o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, regulujące uznawanie efektów uczenia się zdobytych poza systemem studiów.

Ponieważ celem sprawozdania było opisanie doświadczeń poprzedzających realizację nowego zadania, nie ujętego jeszcze w obowiązujące ramy prawne, dokonano niewielkiej modyfikacji stałego schematu sprawozdania z oceny własnej, który w latach 2009-2013 zawierał działy:

1. Opis
2. Dobre praktyki w ocenianej dziedzinie (rozwiązania sprawdzone i godne upowszechnienia).
3. Harmonogram działań w celu ulepszenia dotychczasowych lub [ew. oraz] przyjęcia nowych rozwiązań zapewniających i doskonalących jakość kształcenia w ocenianej dziedzinie.
4. Załączniki (pomocne UZZJK w pracach nad sprawozdaniem z oceny własnej w skali całej uczelni).

W formularzu sprawozdania 2014 w miejsce punktu 3. *Harmonogram działań...* wprowadzono 3. *Szanse i zagrożenia (w kontekście przewidywanych skutków niżu demograficznego) wynikające z proponowanych przez MNiSzW rozwiązań prawnych.*

Sprawozdania opracowane zostały przez zespoły zapewnienia jakości kształcenia wszystkich 20 wydziałów oraz zespoły 4 innych jednostek naukowo-dydaktycznych lub dydaktycznych Uniwersytetu Warszawskiego (Centrum Europejskiego, Centrum Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych i Edukacji Europejskiej, Centrum Studiów Samorządu Terytorialnego i Rozwoju Lokalnego, Instytutu Ameryk i Europy).

2. Doświadczenia jednostek w uznawaniu efektów uczenia się osiągniętych poza uczelnią oraz rozpoznanie szans i zagrożeń wynikających z nowelizacji Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym

a) Doświadczenia jednostki w uznawaniu efektów uczenia się osiągniętych poza uczelnią

Jednym z istotnych celów sprawozdania z oceny własnej 2014 było rozpoznanie doświadczeń jednostek w uznawaniu efektów uczenia się zdobytych poza uczelnią. Jak bowiem przypomniano w formularzu sprawozdania, „Zarówno w latach 90. ubiegłego wieku, jak i w ciągu ostatnich

¹ Zgodnie z § 6, ust. 4 Zarządzenia nr 56 Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 3 października 2012 r. w sprawie Systemu Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia na Uniwersytecie Warszawskim, UZZJK przyjął następujący harmonogram tematyczny sprawozdań z oceny własnej w kadencji 2012-2016: 2012/2013 – wewnętrzne systemy zapewniania jakości kształcenia w powiązaniu z misją i strategią Uniwersytetu i jednostek, 2013/2014 – uznawanie efektów kształcenia uzyskanych w drodze pozaformalnej i nieformalnej, 2014/2015 – monitorowanie, przegląd i podnoszenie zasobów do nauki oraz zasady publikowania informacji na temat kształcenia na UW, 2015/2016 – przygotowania do akredytacji Europejskiego Stowarzyszenia Uniwersytetów (EUA).

kilkunastu lat osoby posiadające już doświadczenie zawodowe podejmowały na UW studia zaoczne (ale także podyplomowe, a niekiedy dzienne), np. nauczyciele będący absolwentami filologii rosyjskiej podejmowali studia na kierunku filologia polska; pracownicy archiwów – studia na kierunku historia, specjalizacja archiwistyka itp.”

Sprawozdania sporządzone przez dwadzieścia cztery zespoły zapewniania jakości kształcenia we współpracy z władzami poszczególnych wydziałów i innych jednostek naukowo-dydaktycznych lub dydaktycznych dowodzą jednak, że zaledwie w trzynastu z jednostek podstawowych Uniwersytetu Warszawskiego doświadczenia zawodowe studentów zaliczano na poczet przedmiotów/modułów programu studiów dziennych, zaocznych lub podyplomowych. W większości wypadków uznawanie efektów uczenia się dotyczyło znajomości języków obcych oraz kompetencji zawodowych, które traktowano jako równoważne efektom praktyk zawodowych w ramach studiów lub efektom zajęć (zwłaszcza o charakterze warsztatowym) w ramach specjalizacji zawodowych. Poza ten zakres uwzględniania doświadczeń zawodowych wykraczano zaledwie na dwóch wydziałach, zaliczając wybrane zajęcia bądź na studiach pierwszego stopnia, bądź na studiach podyplomowych.

Ze sprawozdań wynika, że uznawanie kompetencji zdobytych w pracy zawodowej miało charakter decyzji zapadających w indywidualnych przypadkach, które rozpatrywano biorąc pod uwagę m.in. certyfikaty, świadectwa pracy, informacje o zakresie wykonywanych obowiązków, a także przeprowadzając testy czy rozmowy w celu weryfikacji efektów uzyskanych poza systemem studiów.

b) Rozpoznanie szans i zagrożeń wynikających z nowelizacji Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym

Art. 170e, 170f, 170g wprowadzone w najnowszej nowelizacji Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.) wiążą nierozdzielnie uznawanie efektów uczenia się poza systemem studiów z rekrutacją. Ułatwiają podejmowanie studiów osobom z co najmniej kilkuletnim doświadczeniem zawodowym, poszerzając tym samym grupę potencjalnych kandydatów na studia na Uniwersytecie Warszawskim. Jednocześnie od r. ak. 2005/2006 spada liczba studentów, a skutki pogłębiającego się niżu demograficznego będą coraz silniej odczuwalne przez wydziały. Zgodnie bowiem z danymi MNiSzW, przywołanymi w formularzu sprawozdania, „w roku akademickim 2012/2013 w polskich uczelniach studiowało 1 675 815 studentów, zgodnie zaś z prognozami MNiSzW w następstwie niżu demograficznego liczba studiujących w r. 2024/2025 spadnie do 1 254 000 (czyli o 25%), a w r. 2035/2036 wynosić będzie ok. 1 486 000 (czyli o ok. 9% mniej niż w r. 2012/2013)”.

Zachęcając zespoły zapewniania jakości kształcenia oraz władze jednostek UW do rozważenia szans i zagrożeń wynikających z uchwalenia wspomnianych regulacji prawnych, UZZJK postawił także pytania o prowadzone w jednostkach analizy wpływu niżu demograficznego na funkcjonowanie wydziałów.

Analizy takie, jak wykazują sprawozdania, były podejmowane w trakcie prac nad strategiami w 2012 i 2013 przez władze wydziałów, komisje opracowujące strategię jednostek, komisje rad wydziałów ds. programów studiów, wydziałowe zespoły zapewniania jakości kształcenia. Na wydziałach prowadzone są zarazem coroczne analizy wyników rekrutacji oraz okresowe analizy ubytku liczby studentów w trakcie studiów. Wśród działań, mających osłabić lub wyeliminować niekorzystne skutki niżu demograficznego, wymienione zostały przegląd i modyfikacja oferty dydaktycznej, zarówno otwieranie, jak i wygaszanie kierunków, specjalności, specjalizacji studiów pierwszego i drugiego stopnia, rozwijanie studiów trzeciego stopnia oraz studiów podyplomowych, współpraca dydaktyczna z innymi jednostkami UW, otwieranie studiów w języku angielskim, pozyskiwanie studentów z zagranicy, dbałość o wysoką jakość kształcenia, monitorowanie karier absolwentów, współpraca z otoczeniem społecznym, aktywność promocyjna, obejmująca m.in. wszelkiego rodzaju działalność popularyzatorską, współpracę ze szkołami średnimi oraz skuteczną akcją informacyjną (zwłaszcza z wykorzystaniem możliwości Internetu).

Opisane w sprawozdaniach analizy, sposoby przeciwdziałania następstwom niżu demograficznego oraz różnorodność konkretnych rozwiązań pozwalają sądzić, że uwagi na temat szans stwarzanych przez art. 170e, 170f, 170g odzwierciedlają gruntowne rozpatrzenie przez zespoły jednostek możliwości rekrutacyjnych, jakie niesie ze sobą uznawanie efektów uczenia się. Autorzy sprawozdań wspominają o wzroście liczby studentów jako jednym z prawdopodobnych skutków wprowadzenia nowych zapisów prawnych, ale stwierdzeniom tym towarzyszą zastrzeżenia dotyczące zakresu tego zjawiska. Wśród potencjalnych korzyści wymieniono także większe zróżnicowanie kompetencji studentów, szczególnie pożądane w wypadku studiów interdyscyplinarnych, mobilizujący wpływ osób z doświadczeniem zawodowym na pozostałych uczestników studiów, istotny ze względu na rosnącą wagę kształtowania kompetencji praktycznych w edukacji uniwersyteckiej, oraz możliwość podejmowania pracy zawodowej po licencjacie z myślą o późniejszym powrocie na studia drugiego stopnia. Za pożądane uznano również – konieczne do sprawnego uznawania efektów uczenia się – przegląd i doskonalenie dotychczasowych programów pod kątem opisu i weryfikacji efektów kształcenia.

Sprawozdania poświadczają jednak, że nowe regulacje prawne budzą nie tyle nadzieje, ile głęboki niepokój środowiska akademickiego. Jako istotne zagrożenia wskazano brak wsparcia finansowego dla uczelni, którym ustawodawca narzuca obowiązek uznawania efektów uczenia się, możliwą sytuację braku zbilansowania nakładów poniesionych przez jednostki i przychodów, rezygnację ze studiów części osób rekrutowanych zgodnie z art. 170g, brak sprawdzonych procedur i metod weryfikacji efektów edukacji pozaformalnej i nieformalnej, wzrost biurokracji, wzrost obciążeń organizacyjnych w wypadku nauczycieli akademickich, obniżenie jakości kształcenia oraz utratę szczególnego charakteru i rangi edukacji uniwersyteckiej. Zwrócono także uwagę na niekorzystne powiązanie uznawania efektów uczenia się jedynie z bliżej nie sprecyzowanym „doświadczeniem zawodowym”, co wyklucza potwierdzanie efektów uczenia się zdobytych poza pracą zawodową, np. w ramach samokształcenia czy działalności społecznej.

3. Dobre praktyki

Do dobrych praktyk wskazanych w sprawozdaniach należą:

- 1) Weryfikacja (poprzez egzamin) i uznawanie efektów uczenia się z zakresu języków obcych.
- 2) Uznawanie efektów uczenia się z zakresu kompetencji zawodowych i zaliczanie ich na poczet praktyk zawodowych w ramach studiów lub zajęć specjalizacji zawodowych.
- 3) Weryfikacja (poprzez test), uznawanie efektów uczenia się z zakresu kompetencji zdobytych w pracy zawodowej i zaliczanie ich na poczet jednego z przedmiotów studiów pierwszego stopnia.
- 4) Wykorzystywanie w procesie uznawania efektów uczenia się z zakresu kompetencji zawodowych certyfikatów, świadectw pracy, informacji o zakresie wykonywanych obowiązków.

4. Harmonogram działań na rzecz zapewnienia jakości kształcenia, ustalony w wyniku analizy sprawozdań z oceny własnej

- 1) Opracowanie – we współpracy Biura ds. Jakości Kształcenia, Uniwersytetu Otwartego, Centrum Otwartej Multimedialnej Edukacji, Biura ds. Rekrutacji, Biura ds. Zawodowej Promocji Absolwentów, Biura Pełnomocnika Rektora UW ds. Realizacji Procesu Bolońskiego – procedury uznawania efektów uczenia się spoza systemu studiów (termin: do 31 marca 2015).

2) Opracowanie i poddanie konsultacji projektu uchwały Senatu Uniwersytetu Warszawskiego ws. organizacji potwierdzania efektów uczenia się (termin: do 15 kwietnia 2015).

3) Zorganizowanie spotkania roboczego z przewodniczącymi wydziałowych (jednostkowych) zespołów zapewniania jakości kształcenia, poświęconego praktycznym aspektom uznawania efektów uczenia się spoza systemu studiów na Uniwersytecie Warszawskim (termin: 27 marca 2015).

4) Uwzględnienie problematyki uznawania efektów uczenia się spoza systemu studiów w prezentacjach i dyskusjach 8. Konferencji z cyklu *Dobre praktyki w zapewnianiu i doskonaleniu jakości kształcenia na Uniwersytecie Warszawskim (2014)* (termin: 11 czerwca 2015).

W imieniu Uczelnianego Zespołu Zapewnienia Jakości Kształcenia

[Paweł Stępień]

dr hab. Paweł Stępień, prof. UW
Przewodniczący Uczelnianego Zespołu Zapewnienia Jakości Kształcenia

Sprawozdanie zaakceptowane przez Rektora Uniwersytetu Warszawskiego,
dr. hab. Marcina Pałysa, prof. UW, w dniu 25 marca 2015 r.